

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Meestal slaan we zo'n verhaal als ik u zojuist voorgelezen heb, over. Geslachtsregisters boeien ons niet bijster, tenminste wanneer ze in de Schrift voorkomen. Dat laatste moet ik er wel bij zeggen. Want opvallend is, dat er bij velen wel een grote interesse is, waar het ons eigen voorgeslacht betreft. Het zijn er niet weinigen – ik ken ze ook binnen onze gemeente – die zich ermee bezig houden. Een enkeling trekt er zelfs de grenzen voor over, om aan de nodige gegevens te komen en om zo hun stamboom verder te kunnen terughalen. Erover vertellen doen ze graag en met veel plezier, helemaal als ze een bijzondere voorvader op het spoor gekomen zijn of een voorvader gevonden hebben, waardoor ze hun stamboom verder kunnen invullen.

Maar gaat het om een stamboom, een geslachtslijst uit de Schrift, dan is alle interesse in één klap verdwenen! Tenminste, het zou me zeer verbazen, als u zonet, toen GdJS Genesis 5 las, met grote belangstelling hebt zitten luisteren. En u bent niet de enige. Ook in de bijbelcommentaren op Genesis wordt niet erg veel ruimte in beslag genomen voor een hoofdstuk als dit.

2. Als geslachtslijst, zo staat dit verhaal uit Genesis 5¹ bekend. Zo had ook de Nieuwe Vertaling van '51 het. Maar het is jammer dat ook deze vertaling niet precies weergeeft wat hier in het origineel staat. Er staat namelijk: 'Dit is het boek van de verwekkingen van Adam, de mens'. Het woord Adam moet hier zowel met een hoofdletter als ook met een kleine letter geschreven worden. Het is een eigennaam: Adam, en tegelijkertijd een soortnaam: adām.

Die zin vormt niet zozeer het kopje boven dit hoofdstuk alleen, het is de titel van alle hoofdstukken die daarna zullen volgen, tot en met het einde in Genesis 50. Ja, je mag, je moet zelfs zeggen: het vormt de begin van het boek Genesis. De hoofdstukken die eraan voorafgaan, Genesis 1 en Genesis 2-4 vormen, zo moet je zeggen, de proloog, het voorwoord. Het boek zelf begint hier, in Genesis 5!

3. En voordat dat verhaal over de verwekkingen van Adam begint, laat de verteller daar een kleine, maar uiterst belangrijke inleiding aan voorafgaan. Dan begint hij met: 'Op de dag dat God de mens schiep, maakte hij hem naar zijn gelijkenis, mannelijk en vrouwelijk schiep hij hen. Hij zegende hen en riep hun naam toe: "Mens", op de dag dat zij werden geschapen.'

En daarmee – het zal u niet ontgaan zijn - grijpt de verteller terug naar de zesde dag, waarover in Genesis 1 (vv. 26-28) gesproken werd. Maar één ding ontbrak in dat verhaal nog. Alles en iedereen had een naam gekregen van Godswegen: het licht had de naam 'dag' gekregen, het uitspanseel de naam 'hemel' en het droge de naam 'aarde. Ook alle levende wezens hadden een naam gekregen, niet van Godswegen, maar van de kant van de mens. Maar de enige die nog geen naam toegeroepen was, dat was de mens! Kijk, en dat gebeurt nu in dat hele kleine voorafje, in die eerste twee verzen van Genesis 5. Want lezen we in Genesis 1,25-28 na die zin: 'En God zegende hen en God zei tot hen: 'Weest vruchtbaar, wordt talrijk, vervult de aarde en onderwerpt haar, heerst over de vissen van de zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte des velds', daar lezen we dit hier niet, maar nu volgt: 'En God zegende hen en riep hun naam: "Adam"'. En een naam toegeroepen worden, dat betekent niet: 'Ach het beestje moet toch een naam hebben', maar daarmee wordt duidelijk gemaakt welke rol iemand heeft te spelen in de geschiedenis, tot welke identiteit iemand geroepen wordt. Wie je hebt te zijn, wordt in je naam tot uitdrukking gebracht.

Welk wezen de mens is, dat wordt verteld in Genesis 2-3, als het gaat over de mens als de man en zijn vrouw, en in Genesis 4, als het gaat over de mens als de man en zijn broeder. Helemaal aan het begin van Genesis 5 wordt verteld – met het roepen van de naam – wie hij heeft te zijn: Mens. Dat is de roeping van de mens: om echt mens te zijn, dus om humaan (= menselijk) te zijn. Dat is enerzijds de menselijke maat niet te boven gaan, dus geen *Übermensch*, anderzijds om ook niet onder de maat te blijven, geen *Untermensch* te zijn. Want vanzelfsprekend is dat

¹ Stephan Langton begint in Genesis 6,1 een nieuw hoofdstuk. Er is meer reden om in Genesis 6,9 een nieuw hoofdstuk te laten beginnen: 'Dit zijn de toledoth van Noach.' Genesis 5,1-6,8 moet als een geheel gelezen worden.

niet, dat de mens zich als een echt mens gedraagt. Zie de voorgaande verhalen over de man en de vrouw, over Adam en Eva, in Genesis 2-3, en over de man en zijn broeder, over Kain en Abel, in Genesis 4!

4. Ik keer nog even terug naar die allereerste zin van het boek Genesis: 'Dit is het boek van de verwekkingen van Adam'. Want dan begrijpen we nu ook dat het hier niet gaat om een geslachtslijst, om een stamboom, waar wij zo ontzettend veel tijd in en energie aan besteden, maar dan begrijpt u dat we de titel van Genesis 5 dienen te verstaan als: 'Dit is het boek van de wording van Adam.' Nee, nu zeg ik het nog niet duidelijk genoeg: 'Dit is het boek van de menswording.' Kijk daarom moest dat hele kleine verhaaltje, helemaal aan het begin, verteld worden, opdat u en ik zouden beseffen dat het hier niet gaat om een gewoon en oud geslachtsregister van de eerste mens, zoals je er zovele hebt, een verhaal dat je eigenlijk voor wie daar niet zo in is geïnteresseerd, zo wel kan overslaan, maar dat het hier gaat om een verhaal dat onder spanning staat of het wel doorgaat met de menswording van de mens!

5. Het is overigens niet zozeer een geslachtslijst, het zijn eigenlijk tien kleine verhaaltjes, met een zelfde grondpatroon. Elk verhaaltje bestaat uit drie verzen. En kijk je nauwkeurig, dan ziet u dat het leven van elk – neem Seth - telkens om eentje draait. Hij leefde 105 jaar. En hij verwekte Enosj. En Seth leefde, nadat hij Enosj verwekt had 807 jaar. En dan worden tot slot de jaren bij elkaar opgeteld en gezegd dat hij stief. Het leven van Seth en ook van de anderen draait telkens om die ene. En dan zeg ik met opzet niet: dat hij draait om de oudste. Dat mag ook waar zijn, maar dan gaat het om de eersteling, om degene die de familie heeft te representeren bij afwezigheid van de vader. Hij heeft de zorg voor anderen en moet intreden voor zijn broeders en zusters als dat nodig mocht zijn. Dat is dan ook de reden dat de verwekking van de eersteling met zoveel nadruk en apart van de anderen, de nadien komende zonen en dochters, vermeld wordt.

En dan moet u ook weten dat hier geanticipeerd wordt op het verhaal van de wording van Israël temidden van de volkeren. Daarmee is de verteller hier al bezig om ons daarmee vertrouwd te maken: Israël als eersteling van de gehele mensheid. Nog sterker: Israël als vertegenwoordiger van de mensheid, als eerste geroepen om de zaak van de humaniteit hoog te houden, en om de mensheid voor te gaan in de menselijkheid, in de humaniteit!

6. 'Wat moet je nou met zo'n verhaal, zo rond 4 en 5 mei?' Stelt u mij die vraag? Ik kan het me voorstellen, toen u dit verhaal, Genesis 5, hoorde. Ik ben geneigd te zeggen: is er een beter verhaal te bedenken dan dit? Want schortte daar niet alles aan onder het nazi-regime. En was dan ook de drijfveer van zovelen om aan die verschrikkelijke terreur een einde te maken, omdat hier de humaniteit met handen en voeten, en alle andere ledematen, getreden werd?

7. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar op één vraag van de Tweede Wereldoorlog heb ik eigenlijk nog nooit een fatsoenlijk antwoord gevonden. En dat ondanks de vele boeken die er over deze oorlog geschreven zijn, ook met betrekking tot mijn vraag: Waarom Hitler toch zo ontzettend de pest en de schurft had aan de Jood, dat hij tot hun 'Endlösung' besloot? Dit allereerste hoofdstuk van het boek Genesis lezend kan ik bijna tot geen andere conclusie komen dan dat het op grond hiervan moet zijn: vanwege dit eerstelingschap van Israël temidden van de volkeren. Omdat hij het niet kon hebben: een naamloze te zijn, ten diepste afhankelijk van de Jood. Omdat hij zelf het eerstelingschap van Germaans Duitsland temidden van de volkeren claimde. Ja vanwege deze oproep tot humaniteit in dit allereerste hoofdstuk van de Schrift. Hij kon het niet hebben, die oproep om een menselijk mens te zijn, omdat het hem domweg(!) niet paste, in geen enkel opzicht! Daarom was hij, en dan moet je niet uitspreken: anti-semiet, maar anti-sjemiet. Want dat woord staat hier, helemaal in vers 2. 'En hij riep zijn *sjem*, zijn naam uit: "Adam, mens"!'

8. Daarom is het goed om dit hoofdstuk in deze dagen, rond 4 en 5 mei, opnieuw te lezen, opdat we dat verleden, de onmenselijkheid, zullen blijven gedenken, als ook opdat we het met het oog op de toekomst nimmer zullen vergeten, dat we door de God van Israël tot humaniteit geroepen zijn!

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*Zondag Rogate, 6 mei 2018
Bosbeskapel, Den Haag-Zuidwest
ds. Nico Riemersma*